

УДК [371.134/.373.3]:004(045)

В. М. БАРАНОВСЬКА

м. Хмельницький

kgpa@ukr.net

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

Побудова методичної системи формування інформатичних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів передбачає відповідні логічні взаємозв'язки: цілей, змісту, засобів, методів і організаційних форм.

У статті обґрунтовано, що змістова частина методичної системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів обов'язково повинна реалізуватися через навчання фахових методик. Необхідно вдало поєднувати традиційні методики навчання різних дисциплін у вищій школі з якомога ефективнішим використанням комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, щоб підвищити привабливість навчальних дисциплін, збільшити інтенсивність навчального процесу та активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Ключові слова: майбутні вчителі початкових класів, методична система формування інформатичних компетентностей, змістова частина методичної системи.

Розвиток професіоналізму вчителя розпочинається в період навчання в педагогічному навчальному закладі. У процесі навчальної діяльності у майбутнього фахівця формуються відповідні професійні компетентності. Інтенсивність такого формування залежить від низки педагогічних чинників, серед яких особливе місце посідає створення умов для інформатичної освіти, виховання мотивації до самовдосконалення, формування потреби в неперервній освіті, вивчення різних педагогічних технологій тощо [3, 10-11].

Навчально-виховний процес організовується з врахуванням можливостей використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченого, гармонійно розвинутого спеціаліста, здатного постійно оновлювати свої фахові знання і швидко адаптуватися до змін у сфері професійної діяльності. Це насамперед стосується розробки навчальних програм, створених на основі найновітніших досягнень світової та вітчизняної науки і практики у сфері професійної діяльності; організації і проведення всіх видів занять, заснованих на передових методиках, ефективних для формування професійних знань, умінь і навичок [2, 161-162].

Успішне розв'язання багатоаспектних проблем інформатизації навчального процесу можливе лише за умов дотримання відповідних психолого-педагогічних вимог, що обумовлює результативну ефективність навчально-пізнавальної діяльності. Актуальність психолого-педагогічної проблематики обумовлена передусім тим, що вона охоплює практично всі питання, пов'язані з використанням комп'ютерної техніки у навчальному процесі, починаючи з психолого-педагогічного обґрунтування доцільності та можливостей використання комп'ютерної техніки безпосередньо як засобу навчання, з'ясування особливостей застосування комп'ютера студентами різних вікових груп, розробки комп'ютерно орієнтованих методичних систем вивчення різних навчальних предметів, і закінчуючи таким важливим з практичної точки зору питанням, як подолання психологічного бар'єру, що виникає у багатьох потенційних користувачів (учителів, керівників навчальних закладів, педагогів-дослідників) щодо самої ідеї інформатизації всього навчального процесу і пов'язаною з цим необхідністю докласти певних зусиль для оволодіння новими методами і засобами навчальної діяльності.

Перехід до нових комп'ютерно орієнтованих технологій навчання, створення умов для їх розробки, апробації та впровадження, раціональне, педагогічно виважене поєднання інформаційно-комунікаційних технологій навчання з традиційними – складне педагогічне завдання і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних, організаційних, навчально-методичних, технічних та інших проблем.

Основними серед цих проблем є:

- розробка науково-методичного забезпечення інформатизованого навчально-виховного процесу;
- підготовка педагогічних кадрів до використання в навчальному процесі засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- розробка комп'ютерно орієнтованих методичних систем навчання всіх без винятку навчальних предметів.

Отже, сучасні підходи до організації інформатичної підготовки майбутнього вчителя на компетентнісній основі передбачають гармонійне, виважене та доцільне поєднання традиційних та сучасних інформаційних технологій підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Ступенева освіта майбутніх учителів початкових класів передбачає послідовну професійну підготовку у вищих педагогічних навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», кожен з яких розглядається як окремо завершений. Це дає можливість студентів отримати в рамках одного навчального закладу професійну освіту відповідно до необхідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

На всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях передбачено, що зміст навчання при формуванні інформатичних компетентностей студента педагогічного вищого навчального закладу визначається організаційно-методичним забезпеченням (освітній стандарт, навчальні плани, програми тощо), а також актуальним станом предметної галузі «Інформатика» у науковому й технологічному плані. Кожна дисципліна має своє призначення, і щодо кожної з цих дисциплін роль та застосування інформаційних технологій має свою особливість.

У працях М. П. Лапчика розглядаються різні напрями підготовки вчителів у галузі інформаційних технологій. Він вважає, що інформатика як освітньо-професійна та навчально-наукова дисципліна з непрофільних напрямів (стосовно інформатики) і спеціальностей підготовки повинна входити в галузь предметної підготовки спеціаліста, і зміст цієї дисципліни у прикладній частині повинен бути професійно-орієнтованим [4].

Аналізуючи дисертаційні дослідження Н. В. Морзе [5], Є. М. Смирнової-Трибульської [6], можна визначити основні завдання, які необхідно виконати в процесі формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів:

- 1) навчити студентів прийомів і методів роботи з персональним комп'ютером (якщо вони цими прийомами і методами не володіють);
- 2) навчити студентів прийомів і методів роботи з глобальною комп'ютерною мережею Інтернет, а також з локальними комп'ютерними мережами (якщо вони цими прийомами і методами не володіють);
- 3) сформувати у студентів вміння пошуку в глобальній мережі Інтернет необхідних актуальних навчальних відомостей і методичних матеріалів;
- 4) навчити студентів використовувати інформаційно-комунікаційні технології в предметній галузі, елементів якої вони в майбутньому будуть навчати;
- 5) навчити студентів створювати мережеві освітні ресурси, методичні, дидактичні і організаційні матеріали для проведення уроків, володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, використовувати їх на різних типах занять як в рамках навчальної діяльності, так і поза навчальною діяльністю;
- 6) навчити майбутніх учителів дидактичних, психолого-педагогічних і методичних прийомів, що дозволить їм сформувати необхідні інформатичні компетентності у своїх учнів;
- 7) сформувати компетентності в галузі використання дистанційних форм навчання в майбутній професійній діяльності.

Інформатичні компетентності віддзеркалюють здатність фахівця до пошуку необхідних повідомлень і даних та ефективної роботи з ними у всіх формах їх подання (друкованій, електронній, за допомогою відео чи аудіо засобів тощо); з іншого боку – це здат-

ність фахівця до роботи з комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями і застосування їх у професійній діяльності та повсякденному житті [7, 369]. Тому зміст навчальних дисциплін загалом та на окремих заняттях повинен бути спрямований на досягнення цього результату. Обов'язковим елементом змісту навчання повинно стати розв'язування завдань професійного спрямування, яке має бути забезпечене вже з перших кроків вивчення дисциплін комп'ютерного циклу [8].

Однак система знань, умінь та навичок стосовно роботи з апаратними та програмними засобами, орієнтованими на фахову діяльність, повинна засвоюватися майбутніми вчителями початкової школи в стислі терміни навчання. Це потребує пошуку нових підходів та знаходження внутрішніх резервів для інтенсифікації процесу навчання інформаційних технологій у педагогічних вищих навчальних закладах, які б ґрунтувалися на особистісно орієнтованих концепціях підготовки фахівців [9].

Мета статті – показати, що першочергового значення набувають завдання формування змісту навчальних комп'ютерних курсів відповідно до фахової спрямованості навчання, вдосконалення сучасних технологій навчання, використання яких забезпечувало б поряд з істотним підвищенням теоретичної та практичної підготовки студентів подальшу методологічну орієнтацію процесу навчання на підтримання та розвиток особистісного потенціалу кожного окремого студента

При формуванні інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів нагальною необхідністю постали перегляд і розробка мети, змісту, методів, засобів і організаційних форм навчання, що у своїй сукупності і взаємозв'язках утворюють методичну систему формування інформатичних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів, а також створення відповідного методичного забезпечення навчально-пізнавальної діяльності студентів (конспектів лекцій, лабораторних робіт, завдань для самостійної роботи тощо) з поданням теоретичного матеріалу (з використанням найсильніших сторін кількох підручників) та добо-

ром диференційованих практичних завдань (з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності в початковій школі).

Як відомо, добір змісту навчання здійснюється відповідно до поставленої мети навчання і реальності її досягнення. У змісті навчання відображаються відомості, які необхідно засвоїти для майбутньої професійної діяльності. Оволодіння змістовою частиною інформаційної підготовки майбутніх учителів початкових класів має забезпечити формування основ їхніх інформатичних компетентностей через дисципліни, що вивчаються в вищому педагогічному навчальному закладі в умовах ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів: «Інформатика»; «ІКТ і ТЗН» (Інформаційно-комунікаційні технології і технічні засоби навчання); «Нові інформаційні технології навчання», «Сучасні інформаційні технології в освіті».

У ланцюжку дисциплін «Інформатика» → «Інформаційно-комунікаційні технології і технічні засоби навчання» → «Нові інформаційні технології навчання» → «Сучасні інформаційні технології в освіті» фіксуються необхідні механізми для формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів у процесі їх навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, що дає можливість підготувати їх до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для компетентного і висококваліфікованого виконання завдань загальної суспільної та професійної діяльності.

Як показали дослідження, інформаційно-комунікаційні технології можуть природно інтегруватися в інші педагогічні технології, зокрема й інноваційні. У майбутнього вчителя початкової школи готовність до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій повинна формуватись в процесі засвоєння всіх навчальних дисциплін.

Із універсальності сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і можливостей їх застосування в усіх галузях людської діяльності, де вимагається передавати й отримувати, збирати, зберігати, аналізувати, опрацьовувати та використовувати різноманітні повідомлення і дані, впливає, що уявлення про можливість використання інформаційних

технологій необхідно формувати в процесі вивчення усього циклу навчальних дисциплін, незалежно від їх специфіки [1, 10–18].

Отже, змістова частина інформатичної підготовки майбутніх учителів початкової школи обов'язково повинна реалізуватися через навчання фахових методик: «Методика навчання української мови», «Методика навчання математики», «Методика навчання природознавства», «Методика навчання іноземної мови», «Методика навчання валеології, основ безпеки життєдіяльності в початковій школі», «Методика трудового навчання», «Методика громадянської освіти», «Образотворче мистецтво з методикою його навчання», «Музичне виховання і основи хореографії з методикою навчання», «Фізична культура з методикою навчання», що практично реалізується через підготовку відповідних комп'ютерно орієнтованих дидактичних матеріалів, зокрема на електронних носіях.

Необхідними умовами для забезпечення інформатичної підготовки майбутнього вчителя при оволодінні відповідними фаховими методиками є: базова комп'ютерна грамотність викладачів та студентів; достатня кількість програмних засобів навчального призначення; технічне забезпечення навчального закладу комп'ютерною технікою. Поєднання і раціональне співвідношення цих компонентів надає можливість студентам ефективно здобувати і застосовувати отримані знання.

У системі формування інформатичних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів необхідно враховувати індивідуальну своєрідність формування інформатичної культури студента протягом усього періоду навчання і формування системи його загальнокультурних і професійних, зокрема інформатичних, компетентностей, створювати інноваційне освітнє середовище, сприяти максимальному розкриттю інформаційно-технологічного потенціалу студента [10, 135].

На основі визначеної структури системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів, аналізу теоретичних розробок науковців з питань модернізації системи педагогічної освіти в умовах інформаційного суспільства, а також практичного досвіду можна зробити висновок, що для застосування запропонованої

змістової частини методичної системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкової школи важливо дотримуватися певних умов.

По-перше, під час організації освітнього процесу у вищих педагогічних навчальних закладах чи в системі підвищення кваліфікації вчителів треба активно впроваджувати сучасні інформаційні технології, забезпечуючи оволодіння педагогами такими базовими вміннями:

- грамотно використовувати комп'ютер та різні програмні засоби, засоби зберігання даних, різні типи носіїв, інформаційні ресурси;
- використовувати ресурси світової мережі Інтернет, приймати та надсилати повідомлення за допомогою електронної пошти, вміти налагоджувати інформаційно-комунікаційний зв'язок у синхронному («on-line») або в асинхронному режимі («off-line»), володіти культурою спілкування взагалі і за допомогою всесвітньої мережі зокрема.

По-друге, формування системи інформатичних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів передбачає формування у них окрім предметних, психолого-педагогічних, методологічних також знань і вмінь методичного характеру, що дасть їм змогу педагогічно виважено та методично вмотивовано використовувати сучасні інформаційні технології в їхній майбутній професійній діяльності. Насамперед йдеться про такі методичні знання і вміння:

- на підставі всебічного аналізу особливостей запропонованого навчального матеріалу та навчальних можливостей учнів забезпечувати педагогічно виважений добір методів, засобів та організаційних форм його подання і доведення до усвідомлення учнями;
- раціонально комбінувати індивідуальні, групові й колективні форми роботи;
- широко використовувати в навчальному процесі різноманітні проблемні ситуації, завдання з нестачею чи надлишком відомостей, питання для самоконтролю й самооцінювання тощо, що спонукатиме майбутніх педагогів до всебічного аналізу визначених умов, продумування різних варіантів виконання завдання й аргументованого вибору найбільш раціонального.

Все це призведе до бажаних результатів, якщо формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів буде здійснюватися з урахуванням потреб в підвищенні загальної культури майбутнього вчителя, у поліпшенні методичної, загальнопедагогічної і психологічної культури, а також підготовки до фахового самовдосконалення, у тому числі і в галузі сучасних інформаційних технологій навчання.

Необхідно вдало поєднувати традиційні методики навчання різних дисциплін у вищій школі з якомога ефективнішим використанням комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, щоб підвищити привабливість навчальних дисциплін, збільшити інтенсивність навчального процесу та активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів. Лише інтегрування змісту різних курсів, взаємопроникнення їх змісту і методів зумовить формування цілісної системи знань студента щодо використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій у повсякденному житті й у професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим / Мирослав Іванович Жалдак // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. — 2013. — № 1. — С. 10-18.
2. Закон України «Про вищу освіту»: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В. Г. Кременя. — К., 2002. — 323 с.

3. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / А. М. Коломієць. — К. : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, 2008. — 32 с.
4. Лапчик М. П. Информатика и информационные технологии в системе общего и педагогического образования: [монография] / М. П. Лапчик. — Омск : ОмГПУ, 1999. — 294 с.
5. Морзе Н. В. Система методичної підготовки майбутніх учителів інформатики в педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Морзе Наталія Вікторівна. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. — 605 с. (дод. — Бібліогр. : с. 439 — 487).
6. Смирнова-Трибульская Е. Н. Теоретико-методические основы формирования информатических компетентностей учителей естественно-научных дисциплин в области дистанционного обучения : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Смирнова-Трибульская Евгения Николаевна ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К., 2007. — 680 с.
7. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : наук. видання / за заг. ред. С. О. Сисоєвої. — К. : КІМ, 2008. — 424 с.
8. Шиман О. І. Психолого-педагогічні засади формування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища на гуманітарних факультетах педагогічних ВНЗ [Електронний ресурс] / О. І. Шиман. — Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009.../ped_01_09_Shiman.pdf.
9. Шиман О. І. Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шиман Олександра Іванівна ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К., 2005. — 194 с.
10. Яшанов С. М. Теоретико-методичні засади системи інформатичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Яшанов Сергій Микитович ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К., 2010. — 529 с.

V. BARANOVSKA
Khmelnyskyi

THE METHODOICAL SYSTEM'S CONTENT PART OF FORMING INFORMATICS COMPETENCES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS UNDER CONDITIONS OF LEVEL EDUCATION

Building a methodical system of forming informatics competence of future primary school teacher provides the appropriate logical relationships: objectives, content, tools, methods and organizational forms.

The article describes that the content of education methodical system of formation informatics competence of future primary school teachers must be realized through professional training methods. It must be successfully combined: traditional methods of teaching different subjects in high school with the most efficient using of computer-oriented learning tools to increase the attractiveness of academic disciplines, increase the intensity of the training process and intensify educational and cognitive students' activity.

Key words: future primary school teachers the methodical system of forming informatics competencies, the content part of methodical system.

В. Н. БАРАНОВСКАЯ
г. Хмельницький

СОДЕРЖАТЕЛЬНАЯ ЧАСТЬ МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В УСЛОВИЯХ УРОВНЕВОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Построение методической системы формирования информатических компетентностей будущего учителя начальных классов предусматривает соответствующие логические взаимосвязи: целей, содержания, средств, методов и организационных форм. В статье обосновано, что содержательная часть методической системы формирования информатических компетентностей будущих учителей начальных классов обязательно должна реализовываться через обучение профессиональных методик. Необходимо удачно сочетать традиционные методики обучения различным дисциплинам в высшей школе с как можно более эффективным использованием компьютерно ориентированных средств обучения, чтобы повысить привлекательность учебных дисциплин, увеличить интенсивность учебного процесса и активизировать учебно-познавательную деятельность студентов.

Ключевые слова: будущие учителя начальных классов, методическая система формирования информатических компетентностей, содержательная часть методической системы.

Стаття надійшла до редколегії 11.08.2015

УДК 371.32+81'24

В. В. БАРКАСІ
barkasivv@mail.ru

Т. І. ФІЛІПП'ЄВА
filippjeva@yandex.ru
м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглядається необхідність формування методичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Вона включає методичні знання, навички та вміння, які необхідні вчителю для успішного здійснення педагогічної діяльності. Автори вважають змішану форму навчання одним з шляхів професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Її концепція заснована на поєднанні сильних сторін традиційного навчання з перевагами дистанційних навчальних технологій. Змішана форма навчання пропонує реальний підхід до вирішення однієї з головних задач навчання – реалізацію та розвиток потенціалу кожного студента.

Ключові слова: методична компетентність, освітня діяльність, змішана форма навчання, традиційна освіта, дистанційні технології.

Пріоритетною ціллю сучасної школи є формування в учнів ключових компетенцій, які дозволяють оцінювати ситуацію, продуктивно діяти в ситуаціях, що змінюються, досягати результатів в особистому та професійному житті. Виникла гостра потреба в такій якості як універсальний професіоналізм, який передбачає не лише професійні знання та навички, а й вміння працювати в команді, приймати само-

стійні рішення, включатися до інноваційної діяльності тощо. Сьогодні освіта орієнтована на формування в учнів ключових компетенцій. Саме компетентісний підхід у освіті є необхідною умовою модернізації освіти. Це стосується як середньої, так і вищої освіти, особливо, коли мова йде про підготовку майбутніх учителів.

У зв'язку з цим особливе місце посідає питання формування професійно-педагогіч-